

В. К. Чумаченко

Маркс Никандр Олександрович

МАРКС Никандр Олександрович (24. 09. 1861, м. Феодосія, нині АР Крим – 29. 03. 1921, м. Краснодар, РФ) – історик, етнограф і фольклорист, військовик. Генерал-лейтенант (1913). Походив із дворян Мінської губ., дитинство провів у с. Нижні Отузи (нині Курортне Феодосій. міськради). З 6-ти р. виховувався у Михайлів. військ. гімназії (м. Воронеж, Росія), закін. 3-є Олександрів. військ. училище (Москва, 1880), водночас слухав лекції у Моск. університеті (склав іспит на звання вчителя історії). Служив у лейб-гвардії Волин. полку у Варшаві, на штаб. посадах у Кавказ. і Сибір. військ. округах. 1906–10 навч. у Моск. археол. інституті, де був залишений на посаді професор кафедри палеографії. У червні 1914 вийшов у відставку, оселився у Нижніх Отузах, займався наук. дослідженнями. З поч. 1-ї світової війни мобілізов. до армії. Від 1915 – начштабу, наприкінці 1917 – командувач Одес. військ. округу. Після більшов. перевороту 1917 погодився на співпрацю з рад. владою. Від квітня 1919 – комісар нар. просвіти Феодосії. 22 червня того ж року заарешт. білогвард. офіцерами і вивезений до м. Катеринодар (нині Краснодар). За звинуваченням у співпраці з більшовиками засудж. до позбавлення прав стану і 4-х р. каторж. робіт. Враховуючи вік, генерал А. Денікін звільнив М. від фактич. відбуття покарання (вагому роль у цьому відіграв його земляк М. Волошин). Разом із родиною переховувався у станиці Тамань (нині Краснодар. краю) від білогвардійців (прагнули помститися) та більшовиків (хотіли мобілізувати до Червоної армії). Після остаточ. встановлення на Кубані рад. влади переїхав до Краснодара: від грудня 1920 – перший ректор і завідувач кафедри слов'яно-руської палеографії Кубан. університету. Помер через хворобу, похов. у сквері перед створеним ним навч. закладом.

Основні праці

«Русская правда» по Синодальному списку. Москва, 1910; АзБУКЪВ: Научение младым детем. 1643 г. Москва, 1910; Азбука-пропись времен царя Михаила Федоровича. Москва, 1911; Обзорение предметов военной старины. Отдел первый: Музеи войсковых частей. Москва, 1912; К тысячелетию договора Олега 911 года. Договоры русских с греками и предшествующие заключению их походы русских на Византию. Москва, 1912; Легенды Крыма. Москва, 1913. Вып. 1; 1914. Вып. 2; О., 1917. Вып. 3; К истории Бендерской крепости. О., 1917.

Рекомендована література

1. Писаренко Э. «Красный генерал» Маркс // Вопр. истории. 1974. № 12;
2. Волошин М. «Дело Н. А. Маркса» // Отчизна. 1977. № 3;
3. Куценко И. Я. Первый красный профессор Кубани // Сов. Кубань. 1980, 19 авг.

Бібліографічний опис:

Маркс Никандр Олександрович / В. К. Чумаченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-63787>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).